

Sammendrag

EUs landbrukssystemer står overfor stadig større økonomiske, sosiale, miljømessige og institusjonelle utfordringer. Ved å identifisere muligheter for forbedret risikohåndtering kan vi bidra til å gjøre landbrukssystemene mer motstandsdyktige – eller «resiliente», som man sier i forbindelse med risikohåndtering. Gjennom et samarbeid mellom landbruksinteressenter rundt om i Europa har det blitt identifisert fire hovedmåter å forbedre risikohåndteringen i sektoren på: 1) gjennom nyttig, tilgjengelig og godt strukturert informasjon; 2) gjennom profesjonell, tilpasset og omfattende opplæring og rådgivning og økt kunnskapsoverføring; 3) gjennom utvikling og spredning av nye samarbeidsformer blant aktører i landbrukssystemene; og 4) gjennom nye/forbedrede produkter og tjenester tilpasset landbrukssystemenes nåværende og fremtidige behov. Ikke bare bønder, landbrukshusholdninger og bondeorganisasjoner, men også aktører fra verdikjeden, finansinstitusjoner, ikke-statlige organisasjoner og offentlig forvaltning oppfordres til å ta del i arbeidet for en bedre risikohåndtering og mer resiliente landbrukssystemer.

Bakgrunn

Prosjektet SURE-Farm har som mål å forbedre europeiske landbrukssystemers motstandsdyktig eller «resiliens». Ifølge Meuwissen et al. (2019) er resiliens landbrukssystemets evne til gjennom robusthet, tilpasningsdyktighet og transformerbarhet å opprettholde sine funksjoner i møte med stadig flere og stadig mer komplekse økonomiske, sosiale, miljømessige og institusjonelle utfordringer. Et landbrukssystem kjennetegnes av sine funksjoner, lokale forhold og aktører. Ikke bare bønder, men også interessenter med nær tilknytning til bønder, regnes som aktører av relevans for landbrukssystemets resiliens.

Risikohåndtering har blitt identifisert som én viktig prosess for å styrke landbrukssystemers resiliens. I SURE-Farm definerer vi risikohåndtering som anvendelse av driftsprosedyrer og -praksiser på oppgavene identifikasjon, vurdering og behandling av sjokk og langvarig press.

Dette sammendraget bygger på tidligere hovedfunn om risikohåndtering i SURE-Farm. Bønders risikooppfatning varierer fra landbrukssystem til landbrukssystem (Spiegel et al., 2019), og det brukes et bredt spekter av risikohåndteringsstrategier for å håndtere ulike utfordringer (Finger et al., 2019). Bønders beslutningstaking formes av tre nivåer av påvirkere: en betrodd indre krets av personer man har tillit til, informasjonskilder og eksterne påvirkere (Urquhart et al. 2019). Endelig synes bønder å være uforberedt på å håndtere klimaendringer og raske politikkendringer (Coopmans, 2019).

Målet med dette sammendraget er å presentere mulighetene for å forbedre risikohåndteringen og å øke resiliensen i EUs landbrukssystemer. De foreslåtte forbedringene har blitt identifisert ved å vurdere den nåværende og potensielle rollen til interessentene involvert i risikohåndteringen, dvs. bønder, bondeorganisasjoner, kooperativer, aktører i verdikjeden, finansinstitusjoner, ikke-statlige organisasjoner, det sivile samfunn og offentlig forvaltning.

Muligheter for forbedret risikohåndtering identifisert av interessentene

I SURE-Farm ser vi på aktivt engasjement og deltakelse fra interessentenes side som avgjørende for å lykkes med å gjøre landbrukssystemene mer resiliente. Derfor ble det etablert fokusgrupper i elleve casestudieregioner rundt om i Europa – som omfatter alt fra åkerbruk i Storbritannia til ekstensivt sauehold i Spania. I hver fokusgruppe kom interessentene med sine ideer om hvordan man kan forbedre aktørens risikohåndteringsstrategier i landbrukssystemene. De vanligste risikohåndteringsstrategiene i casestudieregionene er i) å spare midler til vanskelige tider; ii) å forebygge finansiell risiko ved å ha lav gjeld eller ingen gjeld i det hele tatt; iii) å jobbe hardere for å sikre produksjonen i vanskelige tider; iv) å iverksette tiltak for å forebygge skadedyr eller sykdommer; v) å være medlem av en produsentorganisasjon, et kooperativ eller en kredittforening; vi) å fremme bærekraft og resiliens gjennom sosial læring; vii) å ha tilgang til forskjellige slags innsatsfaktorleverandører; viii) å bruke markedsinformasjon til å planlegge driftsenhetens virksomhet for neste sesong; og ix) å diversifisere produksjonen (Spiegel et al., 2019).

Den varierte sammensetningen av casestudieregionene i prosjektet gjorde at man i fellesskap kunne formulere et mangfold av muligheter for forbedring av risikohåndtering som kan gi reelle forbedringer. Mer enn 500 ideer fra mer enn 80 interessenter over hele Europa ble først kodet og deretter kategorisert etter involvert aktør og arten av de foreslåtte forbedringene. Etter en iterativ prosess med tre klassifiseringsrunder kunne vi identifisere et sett hovedgrupper av muligheter for forbedring av risikohåndteringen i EUs landbrukssystemer. De fire hovedgruppene er som følger:

Muligheter for å forbedre informasjonsflyten

Det er nødvendig med digital, nyttig, oppdatert og strukturert informasjon om klima- og markedsdata, om nye teknologier (nyheter og implementering) og om utfordringer sektoren står overfor. Informasjonportaler bør være nøye utformet og lette å lese. Informasjonen kan gis ved å inkludere hyperkoblinger fra relevante nettsteder og ulike kilder og ved å engasjere alle aktører i sektoren. Informasjon bør helst gjøres tilgjengelig på morsmålet til målbrukerne og være utarbeidet på et klart og forståelig språk. Informasjonen, som må være nøye utvalgt, bør være oppdatert og troverdig. Sosiale medier og mobilapper gjør det mulig å spre informasjon, men det er viktig å være oppmerksom på kvaliteten på informasjonen som spres på denne måten. Se tabell 1 for detaljer.

Muligheter for å forbedre opplæring, råd og kunnskapsutveksling

Den toveis opplæringen må forsterkes: 1) *Fra landbrukssystemets aktører til bøndene*: Opplæring og råd om utfordringer for langsiktig drift og finansiell planlegging, bærekraftig praksis og effektiv bruk av midler, og samarbeid; 2) *Fra bøndene til landbrukssystemets aktører*: Finansinstitusjoner og aktører i verdikjeden må gi rom for at bøndene kan dele sine erfaringer og overføre sin kunnskap. På denne måten vil disse aktørene få full opplæring om sektorens særegenheter.

Videre er demonstrasjonsprosjekter, ekskursionser og befaringer påkrevd for en bedre formidling av kunnskap blant aktørene i landbrukssystemet, fordi slike tiltak gjør at bøndene blir oppmerksom på gjennomførbare løsninger og får styrket sin følelse av å tilhøre et fellesskap. Disse tiltakene bør være godt utformet, implementert og kommunisert på lokalt nivå, og det bør finne sted både kommersielle kampanjer og presentasjoner av relevant kunnskap utviklet ved universiteter og forskningscentre.

Tilbydere av teknologier og tjenester bør vurdere å tilby leasingordninger som gjør at bøndene kan eksperimentere og bli kjent med den nyeste teknologien, øke bevisstheten sin og få et bedre grunnlag å ta beslutninger på. Det samme bør innsatsfaktorleverandørene gjøre, som et forsterkende supplement til informasjonsseminarene, slik at bøndene får opplæring i innovasjon og bruk av innsatsfaktorene i gårdsdriften. Tilretteleggerens profil bør vies spesiell oppmerksomhet. De bør ha gode kommunikasjons- og rådgivningsferdigheter og være tett på bøndenes behov. For å styrke kunnskapsutvekslingen bør man også opprette/forsterke nettverk av tilretteleggere som bidrar til å dele, oppdatere og forbedre opplæringen.

I tillegg må publikasjoner som presenterer vitenskapelige resultater, være tilgjengelige og lette å forstå. Det må legges ned en større innsats i formidling, også ved å engasjere kommunikasjonsekspertene og fremskaffe positive casestudier (for eksempel fra ikke-statlige organisasjoner). Nettsider gir muligheter, men det å engasjere de ulike interessentene i opplærings- og forskningsprogrammer synes å være en effektiv måte å fremme kunnskapsutveksling på. Se tabell 1 for detaljer.

Muligheter for å forbedre samarbeidet mellom aktører i landbrukssystemet

Det å engasjere aktører i effektivt og troverdig samarbeid er ikke enkelt og krever myke ferdigheter. Opplæring for å forsterke samarbeid, dvs. opplæring i hvorfor man bør samarbeide, hvordan man samarbeider, og hva andre har oppnådd gjennom å samarbeide, er noe interessentene etterspør. Dette tiltaket kan ledes av bondeorganisasjoner i nært samarbeid med de andre aktørene i landbrukssystemet. Videre kan det være ledsaget av egne plattformer for deling av erfaringer. Nettplattformer gjør at man tiltrekker seg flere brukere og øker slik verdien av opplæringstiltakene. Mange digitale verktøy, for eksempel verktøy for prosjektledelse og gruppesamarbeid, vil kunne legge til rette for et ekte samarbeid.

Det er også et potensial for å forsterke de eksisterende nettverkene og å utvikle nye. Det er behov for nye former for samarbeid mellom bøndene, med fokus på delingsaktiviteter for å håndtere svært tidkrevende landbruksaktiviteter og forenkle etterfølgelsesprosessene. Det trengs innovative samarbeidsnettverk ikke bare med bønder fra ulike geografiske nivåer (lokalt, regionalt, europeisk nivå), men også med aktører fra ulike sektorer i landbrukssystemet (dvs. nettverk av oppstrøms- og nedstrømsaktører, nettverk av finansinstitusjoner). For å styrke nettverkene i landbrukssystemene trengs det særlig digitale, virtuelle verktøy og tilrettelegging ansikt til ansikt.

Det anbefales å bruke omfattende kontrakter i forsyningskjeden for å jevne ut interessentenes forhandlingsstyrke og balansere tilbud og etterspørsel i forsyningskjeden. Dette tiltaket kan støttes ved å dele god praksis i verdikjeden gjennom dedikerte plattformer.

Endelig kan utforming av nye produkter styrke samarbeidet mellom aktørene i landbrukssystemet. Samarbeidet mellom aktørene i verdikjeden kan styrkes ved at bankene utformer nye produkter til finansiering av felles tiltak; samarbeidet mellom finansinstitusjoner kan styrkes ved å kombinere finansierings- og forsikringsprodukter. Se tabell 1 for detaljer.

Muligheter for å overvinne misforholdet mellom tilbudet av tjenester/produkter og bøndenes behov og den risikoen de står overfor

Det bør utvikles verktøy for vurdering av økonomiske utfordringer til støtte for bøndenes beslutningstaking. De må ledsages av digital opplæring. Finansinstitusjoner kan tilby disse simuleringsmodellene i sine digitale plattformer.

Bønder trenger tilpassede finansielle produkter, med bredere garantimuligheter (for eksempel knyttet til salgskontrakter), tilstrekkelige tilbakebetalingstider og fleksibel matching av kontantstrøm og likviditetsbehov. Bønder har behov for å synkronisere tilbakebetalinger med innkommende betalinger i form av salgsinntekter og offentlige tilskudd. Kortsiktige finansielle produkter til støtte for bøndenes innkjøp av driftsmidler bør være tilgjengelige (for eksempel finansiering av innsatsfaktorer til neste produksjonskampanje). Det bør utvikles nye, gunstige investeringsprodukter skreddersydd samarbeidsbaserte og innovative prosjekter. Det er også behov for nye forsikringer for å håndtere de økende miljømessige og økonomiske utfordringene.

Aktører i verdikjeden, i første rekke kooperativer og bondeorganisasjoner, bør dele god praksis i utarbeidelsen av kontrakter og sørge for en rettferdig implementering av disse blant aktørene i kjeden. Igjen vil overvåkede og oppdaterte digitale plattformer legge til rette for slike tiltak.

I tillegg bør aktørene i landbrukssystemet sørge for at de har medarbeidere med inngående kunnskaper om gårdsvirksomhet og kommunikasjons- og rådgivningsferdigheter. Rådgiverne deres bør kontinuerlig være til stede rundt om i distriktene. Ansikt-til-ansikt-kontakt mellom bønder og rådgivere bør være mulig selv i landlige, avsidesliggende områder. Se tabell 1 for detaljer.

Hvordan kan offentlig forvaltning være med på å realisere slike muligheter for forbedret risikohåndtering? Nye muligheter for offentlig-privat samarbeid

For å bedre innsynet i den informasjonen det offentlige sitter på, anbefaler vi at den offentlige forvaltningen i samarbeid med ulike aktører tilbyr systematiske databasetjenester, for eksempel satellittdatatjenester (Vroege, et al., 2019).

For det andre kan nye muligheter for offentlig-privat samarbeid legge til rette for fysisk og nettbasert infrastruktur nær driftsenhetene og dermed for bedre opplæring, kunnskapsoverføring og samarbeid. Offentlige forvaltninger kan støtte bondeorganisasjonene, kooperativene og verdikjedeaktørene ved å legge til rette for opplæringscentre og informasjonskampanjer i distriktene. De kan også støtte utvikling av webplattformer og digitalisering av nettverkene til bøndene og aktørene i landbrukssystemet for å forbedre forbindelsen mellom de ulike delene av landbrukssystemene.

For det tredje kan offentlig-privat samarbeid med finansinstitusjoner gi løsninger for udekkede behov for tjenester og produkter. På den ene siden etterspør bøndene nye produkter som er tilpasset deres økonomiske behov. Gjennom offentlige tiltak kan det legges til rette for billigere lån og enklere tilgang til garantier. På den annen side må forsikringselskapene dekke økende risiko. Ved å sørge for at satellittdata blir tilgjengelige, kan myndighetene legge til rette for fjernmålingsbaserte forsikringsløsninger (Vroege, et al., 2019).

Avsluttende bemerkninger

Gjennom et samarbeid mellom landbruksinteressenter rundt om i Europa har det blitt identifisert fire hovedmåter å forbedre risikohåndteringen i sektoren på: 1) gjennom nyttig, tilgjengelig og godt strukturert informasjon; 2) gjennom profesjonell, tilpasset og omfattende opplæring og rådgivning og økt kunnskapsoverføring; 3) gjennom utvikling og spredning av nye samarbeidsformer blant aktører i landbrukssystemene; og 4) gjennom nye/forbedrede produkter og tjenester tilpasset landbrukssystemenes nåværende og fremtidige behov.

En del av det som foreslås, finnes allerede, men interessentene i landbrukssystemene ønsker forbedringer. Eksisterende tiltak må tilpasses for bedre å gjenspeile landbrukssystemenes spesifikke kontekst og behov. Finansinstitusjoner, verdikjedeaktører og sivilsamfunnsorganisasjoner i landbrukssystemene trenger å lære av bøndene, og bøndene trenger å lære av dem. Informasjonen, tjenestene og produktene vil dermed ikke bare gjøre at landbrukssystemenes behov blir bedre imøtekommet, men også styrke mulighetene for samarbeid mellom aktørene i systemet. Økt samarbeid i systemet vil gjøre at eksisterende og nye tiltak kan nå flere interessenter i landbrukssystemet.

Ikke bare bønder, landbrukshusholdninger og bondeorganisasjoner, men også aktører fra verdikjeden, finansinstitusjoner, ikke-statlige organisasjoner og offentlig forvaltning oppfordres til å ta del i arbeidet for en bedre risikohåndtering og mer resiliente landbrukssystemer.

Contact:

Dr. Miranda Meuwissen
Professor of cost-effective risk management
in food supply chains
Business Economics Group
miranda.meuwissen@wur.nl

Key references

Coopmans, et al (2019) Report on analysis of biographical narratives exploring short- and long-term adaptive behavior of farmers under various challenges SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/05/SURE-Farm-D2.2-Report-on-analysis-of-biographical-narratives-report.pdf>

Finger et al. (2019) D1.5. Policy brief on farmer behavior and risk management. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/09/D2.5.-Policy-Brief-on-farmer-adaptive-behaviour-and-risk-management.pdf>

Meuwissen et al. (2018). D1.5. Policy brief on resilience framework, scenarios and farm typology. Why the CAP should widen its approach to resilience (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2018/06/Policy-Brief-1-final.pdf>

Meuwissen et al. (2019). A framework to assess the resilience of farming systems. Agricultural Systems 176.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X19300046>

Spiegel et al (2019) Report on farmers' perceptions of risk and resilience capacities – a comparison across EU farmers. (SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/04/SURE-Farm-D.2.1-Report-on-farmers-perception-of-risk-and-resilience-capacities.pdf>

Urquhart et al (2019) Report on farmers' learning capacity and networks of influence in 11 European case studies SURE-Farm project report). Horizon 2020 Grant Agreement No. 727520. Available at:

<https://surefarmproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/07/D2.3-Report-on-farmers-learning-capacity-and-networks-of-influence.pdf>

Vroege, W., Dalhaus, T., Finger, R. (2019). Index insurances for grasslands – A review for Europe and North-America. Agricultural Systems 168, 101-111. Available at:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X18307200>

Tabell 1. Hva interessentene kan gjøre for å bedre risikohåndteringen og dermed skape mer resiliente landbrukssystemer

	Informasjonsflyt	Opplæring, rådgivning og kunnskapsutveksling	Samarbeid mellom aktører i landbrukssystemet	Nye, skreddersydde produkter og tjenester
 Finansinstitusjoner	<p>Brukervennlig nettsted skreddersydd bønder og aktører i verdikjeden. Oppdatert informasjon om økonomisk risiko og finansielle produkter. Egen fane for finansiering av samarbeidsprosjekter i landbrukssystemet. Nettplattform for beregning av risiko og tilgjengelige produkter.</p>	<p>Medarbeidere med gode kunnskaper om særegenhetene i landbrukssektoren. Landbrukskunnskap fra bønder til finansinstitusjoner. Gjøre det mulig for rådgivere å være til stede i distriktene. Opplæring i risiko og langsiktig finansiell planlegging, med tilretteleggere med kommunikasjons- og rådgivningsferdigheter. Felles opplæringsprogrammer med andre aktører i landbrukssystemet. Mer ansikt-til-ansikt-møter. Periodiske informasjonsmøter med landbrukssystemets aktører om risiko og finansielle tjenester.</p>	<p>Utnytte potensielle synergier mellom finansierings- og forsikringsprodukter. Kombinerte finansielle produkter/tjenester som involverer ulike aktører i verdikjeden: finansiering av felles kommersielle aktiviteter.</p>	<p>Tilpasning av avdragsbetalinger til driftsenhetens kontantstrøm. Gunstige vilkår for svært innovative og/eller miljøvennlige prosjekter. Brede garantier, dvs. fremtidig innhøsting. Mindre kompleks, automatisk og digital tilgang til finansielle tjenester (apper). Satellittdatabaserte forsikringer som dekker nye miljø- og klimaendringsrelaterte risikoer (f.eks. dyre- og plantesykdommer). Nye personlige parametere for å evaluere kundenes risikoprofil.</p>
 Aktører i forsyningskjeden	<p>Brukervennlig nettsted skreddersydd bønder og aktører i verdikjeden. Oppdatert informasjon om nye teknologier, produkter og felles tiltak og god praksis i verdikjeden.</p>	<p>Medarbeidere med gode kunnskaper om særegenhetene i landbrukssektoren. Landbrukskunnskap fra bønder til aktører i verdikjeden. Opplæring i bærekraftig praksis og valg av innsatsfaktorer/maskiner, med tilretteleggere med kommunikasjons- og rådgivningsferdigheter. Felles opplæringsprogrammer med andre aktører i landbrukssystemet. Leasing for eksperimentering.</p>	<p>Regelmessige møter og workshops med bondeorganisasjoner og oppstrøms-/nedstrømsaktører i verdikjeden.</p>	<p>Utarbeide omfattende kontrakter i forsyningskjeden. Styrke leasingordningen.</p>
 Bonde-organisasjoner og kooperativer	<p>Oppdatert informasjon på nettet om priser, teknologi, politikk, nye utfordringer, god praksis i finansiell planlegging / driftsplanlegging, aktører og samarbeidsalternativer i landbrukssystemet og jobbutveksling. Oppdatert informasjon om ernærings- og miljømessige virkninger. Åpne dager, offentlige arrangementer og kampanjer. Nye målgrupper: universiteter/skoler og ansatte i primærhelsetjenesten (ernæring).</p>	<p>Opplæring i utfordringer, langsiktig driftsplanlegging og samarbeid, med tilretteleggere med kommunikasjons- og rådgivningsferdigheter. Felles opplæringsprogrammer med andre aktører i landbrukssystemet. Nettverk av tilretteleggere. Rådgivning fra ekspertorganer. Nye kilder til dyktige instruktører blant alle aktørene i landbrukssystemene.</p>	<p>Informasjon om aktørene i landbrukssystemet. God praksis i samarbeid i landbruket. Nettverk av sammenkoblede landbrukssektorer på både land- og EU-nivå. Nettverk av verdikjedeaktører. Opprette en felles jobbutveksling for aktører i landbrukssystemer.</p>	<p>Standardiserte regler for sporbarhet, kvalitetsmerking, transport, lagring og salg. Aktivt søk etter nye markeder. Forskning på næringsverdi og miljømessige virkninger. Engasjering av kommunikasjonseksperter. Forbedre lobbyvirksomheten.</p>

 Samarbeid med det offentlige nødvendig for at tiltakene skal kunne gjennomføres